

УДК 94(100):32:378.016

Т. Орлова, д-р іст. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІСТОРІЇ КРАЇН СВІТУ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МІЖНАРОДНИКІВ, ПОЛІТОЛОГІВ, ІСТОРИКІВ

Дається пояснення сутності курсу сучасної політичної історії країн світу, його відмінностей від інших історичних курсів, а також аргументація необхідності для підготовки майбутніх фахівців в галузях міжнародних відносин, політології та історії.

Ключові слова: політична історія, сучасна історія, світова історія.

Останніми роками в університетах України для майбутніх політологів та фахівців у сфері міжнародних відносин викладається курс "Сучасна політична історія країн світу". Предметом політичної історії є закономірності політичного і соціально-економічного розвитку суспільства, що мають конкретний прояв в подіях та фактах. Політична історія вивчає розвиток політичних систем та державних структур, суспільно-політичні процеси і рухи, діяльність різних політичних сил та партій, виявляє головні тенденції політичного розвитку тієї чи іншої країни, регіону, світу.

Специфіка політичної історії полягає у тому, що факти не завжди прямолінійно відбивають закономірності, які, крім політичної історії, вивчаються суміжними соціо-гуманітарними дисциплінами, такими як філософія, політологія, соціологія, політична економія, політична психологія. Аби розібратися в особливостях політичних процесів певних країн необхідно звертатися до аналізу їх законодавства, конституцій, адміністрування, економічних та соціальних явищ, а також настроїв, відносин, інтересів, вимог. Сучасне торжество міждисциплінарного підходу втілюється і у політичній історії. Вона співвідноситься з іншими галузями історії, такими як історія політичних та правових вчень, історія держави і права, історія міжнародних відносин, військова історія, економічна історія, соціальна історія, проте має суттєві відмінності, які визначаються тим, що в центрі її уваги перебуває сфера політики.

Курс покликаний віддзеркалювати і пояснювати складну політичну реальність сучасного світу. Він має важливе загальнометодологічне значення, оскільки допомагає розумінню і формуванню правильного ставлення до змін, які часом здаються несподіваними і раптовими. Вихідними методологічними принципами політичної історії країн світу виступають принципи об'єктивності, історизму та всебічності вивчення проблем.

Слід підкреслити, що це – саме політична історія, що має суттєві відмінності від традиційної новітньої. Політична історія є історичною дисципліною, що вивчає минуле тих чи інших країн у політичному аспекті. Описова історія, історія подій поєднується із глибшим проникненням у матеріал. Граматика політичної історії – це необхідна хронологія політичних подій, біографії і характеристики політичних діячів. Але важливо не тільки викласти факти, а зрозуміти їх суть, піднятися від рівня подій та характеристик видатних політиків на рівень норм, інститутів та процесів. Тобто має поєднуватися фактичний та концептуальний матеріал, що дає змогу здійснити загальний аналіз політичного розвитку і стану політичних систем держав та суспільно-політичних процесів, що в них відбуваються, на сучасному етапі. Проблема полягає у тому, що названий курс є нормативним, проте до цього часу не існувало відповідного навчального посібника, що надто ускладнювало роботу студентів. Викладачі орієнтували їх на видання із новітньої історії країн Європи та Америки, Азії та Африки,

при чому часто застарілі і ті, що видані російською мовою. Багаторічне викладання курсу "Сучасна політична історія країн світу" на відділенні "Політології" філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка показало потребу студентства у відповідних навчально-методичних матеріалах і дало імпульс підготовці підручника з такою ж назвою, аналогів якому на пострадянському просторі не існує. У видавництві "Знання" підручник під такою назвою виходить друком у 2013 р.

Основна мета курсу "Сучасна політична історія країн світу" полягає у формуванні у студентів цілісного уявлення про протікання політичних процесів у світі на прикладі конкретних країн. При тому, що на початок 2012 р. в світі нараховувалося 223 країни, навчальний посібник складається із 31 розділу, де міститься матеріал щодо тенденцій розвитку політичної сфери світу в цілому, регіонів (Європейський Союз, Посткомуністична Європа, Пострадянські країни, Латинська Америка, країни Арабського Сходу та інші), провідних держав, політична історія яких є найбільш показовою, а також має значний вплив на розгортання суспільно-політичних процесів на планеті.

Поставлена мета досягається за допомогою виконання наступних завдань: засвоєння студентами необхідного обсягу відомостей про політичне минуле та сучасність визначених об'єктів дослідження; розкриття поєднання політичних та неполітичних процесів в історії країн, регіонів, світу; досягнення розуміння взаємозв'язків між внутрішньою та зовнішньою політикою держав, впливу внутрішнього стану окремої країни на міжнародні відносини та геополітику. Для майбутніх фахівців в галузі політології та міжнародних відносин важливо усвідомити, що політична історія є переходом політичної практики у минуле, а політична практика сучасності спирається на минуле.

Що стосується хронології, так існує декілька підходів відносно точки відліку "сучасної політичної історії", кожен з яких може бути обґрунтованим і таким, що має право на існування.

– Деякі автори відштовхуються від зародження світу Модерну – межі XV – XVI ст.

– Більшість викладачів, які читають такий курс, починають від закінчення Другої світової війни.

Однак, той світовий порядок, який склався у середині 1940-х рр., у 1980-х рр. почав руйнуватися, а 1989 рік змінив все.

1) Він став початком кінця комунізму у Європі, Радянському Союзу.

2) Закінчилася доба "холодної війни", біполярного світу.

3) Утворилося чимало нових незалежних держав,

4) інші зазнали суттєвих змін, що мало наслідком значний міжнародний резонанс, як це сталося із об'єднанням Німеччини.

5) На світ з'явилося безпрецедентне об'єднання країн у вигляді Європейського Союзу (у жовтні 2012 р. ЄС одержав Нобелівську премію миру).

6) Понад два десятиріччя на міжнародній арені домінували Сполучені Штати Америки, будучи провідною рушійною силою здійснення глобалізації.

7) Однак поступово йшло посилення країн Азії, де на початку XXI ст. мешкало понад 60% населення планети. З'явилося поняття "реорієнтація світу". Особливі успіхи демонструють насамперед Китай та Індія.

8) Утворилася група потенціальних супердержав БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська Республіка), які у своїх претензіях на вагомий вплив на стан справ в світі спираються на прискорений економічний розвиток. Останній є одним із свідчень їх просування шляхом модернізації.

Поняття "модернізація" має, принаймні, два значення. Перше – "оновлення", друге – перехід від традиційного суспільства до сучасного. Одна з провідних ідей курсу – специфіка здійснення модернізації у світі, певних регіонах і країнах.

Характерною рисою сучасного розвитку є фактор постійних змін безпрецедентного масштабу та темпів. Сама динаміка трансформацій, зумовлена інтернаціоналізацією, з одного боку, впливає на боротьбу навколо параметрів майбутнього, розподілу ролей та вигоди, розстановки сил тощо, а з іншого – посилює елемент непередбачуваності. Все це підвищує значення національної держави – основи стабільності та інструмента у конкурентній боротьбі.

Світ живе насиченим життям. Претендувати на повноту охопту усього того, що відбувається, не доводиться. У цьому полягає висока динамічність предмету "Сучасна політична історія країн світу". Тому передбачається постійна робота і викладачів, і студентів, зокрема у стеженні за поточними подіями. Вони у той чи інший спосіб доводять ті тенденції, які означені у названій книзі, або свідчать про новації та зміни. Здатність до діалектичного аналізу – важлива риса фахівця із політології або з міжнародних відносин.

Надійшла до редколегії 25.01.13

Т. Орлова, д-р ист. наук, проф.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

ИЗУЧЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ СТРАН МИРА – ВАЖНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МЕЖДУНАРОДНИКОВ, ПОЛИТОЛОГОВ, ИСТОРИКОВ

Даются пояснения сущности курса современной политической истории стран мира, его отличий от других исторических курсов, а также аргументация необходимости для подготовки будущих специалистов в областях международных отношений, политологии и истории.

Ключевые слова: политическая история, современная история, мировая история.

T. Orlova, Doctor of History, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE STUDY OF WORLD COUNTRIES' MODERN POLITICAL HISTORY AS AN IMPORTANT DIRECTION OF TRAINING FUTURE EXPERTS IN INTERNATIONAL RELATIONS, POLITICAL SCIENCE AND HISTORY

The essence of the course of world countries' modern political history is explained, its difference from other political courses. Explained is its necessity for training future experts in international relations, political science and history.

Key words: political history, modern history, world's history.

УДК 94(729.1)"1962"Е.Стівенсон

Н. Пасічник, канд. іст. наук
Білоцерківський інститут економіки, Біла Церква

РОЛЬ Е. СТИВЕНСОНА У ВРЕГУЛЮВАННІ КУБИНСЬКОЇ РАКЕТНОЇ КРИЗИ 1962 Р.

Аналізується вплив постійного представника США в ООН Е. Стівенсона на врегулювання Кубинської ракетної кризи 1962 р.

Ключові слова: США, ООН, Кубинська ракетна криза, Е. Стівенсон.

П'ятдесят років тому, у жовтневі дні 1962 р., у радянсько-американських відносинах розпочалася найнебезпечніша конфронтація періоду холодної війни, відома під назвою Кубинська ракетна криза. Попри значний обсяг історичної літератури, присвячений кризі, чимало її аспектів потребують детальнішого вивчення. Йдеться насамперед про роль окремих радників Дж. Кеннеді у формуванні американської позиції у кризі та її врегулюванні. І якщо діяльність у перебігу кризи деяких зовнішньополітичних радників президента США тією чи іншою мірою знайшла відображення у наукових розвідках, то постать американського представника в ООН Е. Стівенсона залишилася поза увагою науковців. За винятком відомої полеміки в ООН з радянським представником В. Зоріним, діяльність цього члена адміністрації Дж. Кеннеді у перебігу кризи майже не знайшла відображення в історичних дослідженнях. Так, М. Вайт вказує на розбіжності у поглядах на зовнішню політику Е. Стівенсона та президента Дж. Кеннеді та принципову відмінність позиції

Е. Стівенсона щодо шляхів врегулювання кризи [7]. С. Мікоян повідомляє про перебіг зустрічей свого батька А. Мікояна зі Е. Стівенсоном та Дж. Макклоєм у Нью-Йорку у листопаді 1962 р. [1]

Тому метою розвідки є з'ясування ролі американського представника в ООН у перебігу та врегулюванні Кубинської ракетної кризи.

Погляди Е. Стівенсона на шляхи врегулювання кризи суттєво відрізнялися від пропозицій висловлених іншими радниками Дж. Кеннеді. Він обстоював ідею дипломатичного шляху розв'язання проблеми. Е. Стівенсон у листі до Дж. Кеннеді 17 жовтня 1962 р. стверджував, що Сполучені Штати повинні піти на певні поступки задля врегулювання кризи і бути готовими обговорювати питання взаємної ліквідації ракетних баз [2]. 20 жовтня, коли більшість членів Екскому (кризового органу створеного Дж. Кеннеді для опрацювання рішень під час Кубинської ракетної кризи) схилилась до впровадження блокади, американський представник в